

СОЦЕНКО Ю.Ю.,
аспірант, Херсонський державний
університет,
м. Херсон, Україна

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ГУВЕРНЕРСТВА ЯК СИСТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНОМУ ОСВІТЬОМУ ПРОСТОРІ

У статті автором висвітлені основні вимоги суспільства до сучасних підходів навчання та виховання дітей. Розкрито чинники, що зумовлюють перехід від суспільної освіти до індивідуального підходу навчання. Обґрунтовано суспільну значущість, ролі та місця гувернерства як системи індивідуального навчання й виховання дітей. Актуалізовано потребу в науковій розробці питання професійної підготовки домашніх педагогів на різних ступенях системи освіти України. **Ключові слова:** альтернативні форми освіти, гувернерство, індивідуальне навчання, підготовки домашніх педагогів.

В статье автором освещены основные требования общества к современным подходам обучения и воспитания детей. Раскрыты факторы, обуславливающие переход от общественного образования к индивидуальному подходу обучения. Обосновано общественную значимость, роли и места гувернерства как системы индивидуального обучения и воспитания детей. Актуализировано потребность в научной разработке вопроса профессиональной подготовки домашних педагогов на разных ступенях системы образования Украины. **Ключевые слова:** альтернативные формы образования, гувернерство, индивидуальное обучение, подготовки домашних педагогов.

In the article the author highlights the basic requirements of society to modern approaches to teaching and parenting. Reveals the factors that determine the transition from public education to the individual approach to learning. Grounded public importance, role and place tutoring as a system of individual training and education of children. Modified the need for scientific development issues home training of teachers at different levels of the education system in Ukraine.

Key words: alternative forms of education, tutoring, individual training, training home teachers.

У зв'язку з дефіцитом місць у дошкільних освітніх установах орієнтованих на забезпечення загальнодоступної дошкільної освіти всім верствам населення, в даний час з'явилася проблема впровадження нових перспективних форм дошкільної освіти для дітей раннього та дошкільного віку, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, стану їх здоров'я, потреб сімей і суспільства в цілому.

Альтернативні форми відрізняються від традиційних більшою мобільністю, доповнюють систему «традиційних» садків, вирішуючи низку існуючих проблем і тим самим підвищуючи ефективність системи дошкільної освіти в цілому.

Сьогодні для української освітньої теорії і практики важливим є усвідомлення педагогічного потенціалу гувернерства як системи, що здатна забезпечити індивідуальну траєкторію освітнього, виховного та особистісного розвитку дитини. А це означає, що науково-теоретичні та практичні розробки проблеми індивідуального навчання й виховання особистості в умовах сім'ї заслуговують на увагу, системний аналіз, узагальнення накопиченого теоретико-практичного матеріалу, подальшого впровадження в освітню практику України.

Перехід від суспільної освіти до індивідуального підходу навчання був зумовлений такими чинниками:

- змінену систему батьківських запитів та потреб стосовно навчання і виховання дітей;
- сучасні проблеми сімейного виховання, спілкування батьків та дітей;
- потреби реформування сучасних освітніх закладів та системи позашкільної освіти у напрямі підвищення якості освіти, виховання та соціалізації дитини;
- тенденції розвитку освітніх систем в Україні та за кордоном;
- результативність індивідуального навчання й виховання як особливої педагогічної системи;
- характер та проблеми взаємодії освітніх закладів та сім'ї [3, с.6].

При наявних традиційних формах дошкільного навчання і впровадженні альтернативних форм навчання і виховання дітей дошкільного віку розширюється можливість вибору форм дошкільної освіти за запитом батьків, підвищується рівень особистісного розвитку дитини і забезпечується рівна стартова можливість при вступі у школу.

На сучасному етапі розвитку відбуваються зміни в освітніх процесах: зміст освіти ускладнюється, акцентуючи увагу педагогів дошкільної освіти на

Quali tran-

ментова-
ерствам
спектив-
з ураху-
доров я,кільні-
снучих
шкільноїусадом-
забезпе-
ого роз-
зробки
ва: сім'ї
о теоре-
ю прак-

ання був

вчання і

га дітей;
і позаш-
і та соці-

собливої

с.6].

вджен-
віку роз-
і батьків,
ся рівнапроцесах:
освіти на

розвиток творчих та інтелектуальних здібностей дітей, корекції емоційно-вольової та рухової сфер; на зміну традиційним методам приходять активні методи навчання та виховання, спрямовані на активізацію пізнавального розвитку дитини. З метою створення сприятливих умов для вирішення цієї задачі рекомендується всіляко розвивати і вдосконалювати наявні форми освіти дітей дошкільного віку.

Проблеми професійної підготовки вихователів присвячено багато досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів. Теоретичні та методологічні основи даної проблеми знайшли відображення у працях класиків педагогічної науки С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Г. Ващенко, А. Макаренка та у наукових дослідженнях сучасних вчених-педагогів і психологів А. Алексюка, Л. Артемової, Е. Вільчковського, О. Дубогай, С. Гончаренка, О. Савченко, В. Семиченко, В. Сластьоніна, О. Щербакової, Н. Ничкало, З. Палюх, Л. Пуховської, Ю. Стиркіної, Л. Хомич, Л. Шевнюк та інших.

Окремим аспектам багатогранного і складного процесу розвитку професійної підготовки педагогів до роботи з сім'єю присвятили свої наукові праці О. Абдуліна, В. Гриньова, Т. Гущина, І. Зязюна, О. Семенов, Т. Шульги.

Мета статті: обґрунтування суспільної значущості, ролі та місця гувернерства як системи індивідуального навчання й виховання дітей.

Виклад основного матеріалу. Родина, незважаючи на скрутні часи намагається забезпечити виконання своїх функцій: соціальну - допомагає дитині роботи перші кроки в світ соціальних відносин; виховну - забезпечує засвоєння дитиною суттєвих правил поведінки; господарсько-економічну - не лише забезпечує дитині відповідні побутові умови для життя та розвитку, але й привчає до посильної участі у налагодженні добробуту родини; організації дозволяє - забезпечуючи дитині простір для відпочинку та самовдосконалення; та деякі інші функції [3, с.70].

Сучасна сім'я потребує допомоги суспільства у складному процесі навчання, виховання та розвитку дітей. У більшості випадків сім'я перекладає відповідальність за власних дітей на суспільство в особі педагогів. Нові суспільно-історичні умови дали можливість повернутися до традиції отримання освіти в умовах сім'ї. Це нове явище викликало попит на послуги домашніх вихователів (гувернерів, нянь).

Гувернерство - феномен соціальної сфери сучасного суспільства, головною характеристикою якого є індивідуалізація виховання й навчання дітей в умовах родини, яке здійснюється спеціально запрошеним педагогом. Така діяльність вибудовується на договірних основах, які передбачають економічну угоду, визначення освітніх потреб суб'єктів й функціональних обов'язків домашнього педагога, і як результат - передачу окремих соціалізуючих функцій родині фахівцеві-гувернерові. Незважаючи на те, що гувернерство - осо-

Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору

блива форма домашньої освіти та виховання, воно реалізує й загальносуспільні цілі. Дві форми виховання - сімейна та суспільна - співіснують протягом століть, взаємодіючи між собою, та залежно від типу суспільних стосунків розвивають певні сторони та напрями соціалізації особистості, формують культурні установки, норми та ідеали [4, с.32].

Домашнє наставництво розглядається як тенденція соціальної взаємодії, соціальний механізм розвитку сімейного та громадського виховання й освіти. Гувернерство вирішує суспільні завдання в індивідуальній формі, у ньому консолідовані запити сім'ї, її освітній вибір, тобто така альтернативна освітньо-виховна система, на думку С. Марченка, може трактуватися як соціокультурний механізм вирішення протиріч між свободою і необхідністю в соціалізації особистості [4, с.33].

Визнаючи пріоритетну роль суспільного виховання та здобуття освіти, у державних документах чітко визначено, що дитина, зокрема дошкільник, може здобути її у дошкільних навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів й форм власності; у сім'ї, або за допомогою фізичних осіб з високими моральними якостями, які мають відповідну вищу освіту, ліцензію на право надання освітніх послуг у сфері дошкілля та фізичний стан здоров'я яких дозволяє виконувати обов'язки педагога. Це забезпечує позитивне розв'язання державного завдання обов'язкової дошкільної освіти, надає можливості для вибору батькам форм освіти й виховання дітей відповідно до власного бачення і є законодавчим підґрунтям для функціонування гувернерства.

Сьогодні вже не викликає сумніву, що гувернерство постало з потреби у формуванні яскравої неординарної особистості, здатної здійснювати подальший поступ людської цивілізації [6, с.4]; разом з тим воно не належить повною мірою ні до родинної, ні до державної системи виховання. адже, задовольняючи освітньо-виховні запити окремої родини, у цілому, виконує державне освітнє «замовлення» - формує інтелектуальну високоморальну особистість у сім'ї, забезпечує подальший морально-інтелектуальний розвиток й обличчя нації.

Педагогічна цінність гувернерства полягає, перш за все, у тому, що особистісно орієнтований підхід дозволяє задовольнити освітні та соціокультурні запити різних категорій дітей різного віку, використовуючи потенціал спільного проживання у сім'ї. Зокрема, О. Савушкіна переконана, що гувернерство всеохоплює і немає нічого, що не могло б стати змістом даної форми альтернативної освіти, а особлива значущість визначається відсутністю жорсткої регламентації діяльності, гуманістичними відносинами учасників освітньо-виховного процесу, тривалим характером взаємодії між дитиною та вихованцем тощо [6, с.3-4].

Сучасна освіта як контраверсійний феномен: суперечності та інноватика

Гувернерське навчання й виховання дитини, зокрема, дошкільного віку - це освітньо-виховна система, яка відповідає наступним вимогам: єдність навчання й виховання; особистісно орієнтована комфортна взаємодія педагога з дитиною; використання передових педагогічних технологій. Зміст та результати діяльності гувернера повинні бути адекватними запитам й вимогам суспільства, освітніх закладів, батьків та самої дитини [9, с.95]. Щодо функцій його діяльності, пріоритетними вважаються: створення оптимально комфортних умов для виховання, навчання й розвитку дитини; налагодження педагогічно доцільних, гармонійних стосунків у системі «гувернер - дитина - батьки»; прилучення

дитини до культурних надбань, фізичної праці; формування духовно-моральних основ особистості, етики поведінки у суспільстві, системи елементарних знань про оточуючий світ; інтелектуальний розвиток дитини на основі урахування індивідуальних особливостей та рівня її розвитку.

Конкретизація мети діяльності гувернера з дитиною відбувається на рівні виокремлення її головних завдань. Освітніми завданнями є формування позитивної мотивації навчання, основних навчальних умінь, розвиток потреби в отриманні знань, неперервній освіті, формування інтересу до читання, розвиток творчих сил дитини, сенсорно-психічний розвиток, формування невимушеності у поведінці, розвиток тонкої моторики, розширення словникового запасу, розвиток мовлення. Як виховні завдання, учені та практики виділяють: формування навичок спілкування, комунікабельності, виховання поваги до старших, любові до батьків, розвиток інтересу до професії батьків, виховання емоційної чутливості, здатності до співпереживання, готовності проявити гуманне ставлення до оточуючих, виховання поваги до особистості кожної людини, розвитку самостійності, намагання долати труднощі; фізичний розвиток [9, с.105].

У взаємодії гувернера з дитиною дошкільного віку чітко диференційовані інваріантна та варіативна діяльність, вибір якої визначається особливостями та запитами сім'ї. Якщо інваріантна частина охоплює в основному схожі для більшості сімей вимоги (фізичний розвиток дитини, організація дозвілля, оволодіння навичками самообслуговування, підготовка до шкільного навчання, формування уявлень про оточуючий світ та суспільство, розвиток морально-етичних якостей, формування навичок культури поведінки тощо), то спектр варіативних видів є надзвичайно широким: від навчання іноземним мовам, музиці, основам образотворчого мистецтва, танцям до знайомства з прийомами самозахисту, альтернативних систем загартування й фізичного розвитку, навчання престижним видам спорту (теніс, фігурне катання, кінний спорт), формування технічних навичок, поглибленого розвитку особистісних нахилів дитини [2].

Гувернер повинен дати дитині елементарні знання, уміння, навички, які гарантують дошкільнику та молодшому школяреві адаптацію до життя, здатність орієнтуватися в оточуючому світі та суспільстві, адекватно реагувати на потреби та виклики XXI сторіччя. Особистісно орієнтований підхід як концептуальна основа діяльності гувернера проявляється в умінні створити сприятливу психологічну атмосферу, встановлювати доброзичливе емоційне спілкування з родиною; прихильно ставитись до дитини, щоб вона відчувала любов, турботу й захищеність; встановлювати довірливі стосунки, атмосферу співробітництва з малюком як з рівним партнером; бачити можливості й здібності дитини, створювати ситуації, де б вона могла проявити себе; забезпечувати різноманітну діяльність з урахуванням її інтересів. Гувернер повинен володіти різноманітними методами, прийомами виховання та використовувати їх відповідно до потреб дитини; варіювати розумове і психічне навантаження, добирати та пропонувати дитині ігрові завдання різного ступеня складності; розуміти її інтереси, здібності, мотиви поведінки, можливості тощо [5, с.249-250].

Такі вимоги здатен задовольнити лише спеціально підготовлений фахівець. Система підготовки гувернерів, на думку С.Куприянова, в якості базових цілепокладальних компонентів містить, з одного боку, формування й розвиток необхідних професійних якостей (педагогічних знань, умінь, інтуїції), що забезпечать їм професійний підхід до діяльності, а з іншого - створення умов для постійного вдосконалення власної педагогічної майстерності (формування установки на саморозвиток, залучення до експериментальної роботи) [3, с.10]. Зміст цієї підготовки інтегрує загальнопрофесійне навчання та пошук й розвиток індивідуального професійного іміджу. Професійна підготовка повинна забезпечити оволодіння майбутнім домашнім педагогом усім комплексом знань та практичних умінь для надання багатпрофільних послуг й педагогічної допомоги сім'ї в індивідуальному навчанні й вихованні дитини, її соціалізації, розвитку творчих здібностей, корекції поведінки; сприяти виробленню умінь надавати необхідну психолого-педагогічну допомогу батькам тощо. Ураховуючи специфіку роботи гувернера з дитинсю-дошкільником, яка базується, перш за все, на активному спілкуванні, у процесі професійної підготовки слід звернути особливу увагу на формування у майбутнього домашнього наставника блоку комунікативних якостей: ерудованості, багатого словникового запасу, здатності йти на компроміс, помірної екстравертності, емоційної стійкості у спілкуванні, середнього рівня нейротизму й конфліктності, емоційності, спрямованості спілкування «на справу», емпатії [1, с.88].

Розвиток гувернерського іміджу - це система індивідуальної роботи, спрямована на розкриття й вільну самореалізацію його особистісного «Я», індивідуальної неповторності, притаманної кожному педагогу. Привабливий професійний імідж гувернера - запорука його конкурентоспроможності на

ринку освітніх послуг.

Висновки. Освітньо-виховна діяльність сучасного наставника має двоякий характер: з одного боку, устремління до європеїзації системи підготовки юної особистості до життя, її оновлення та вдосконалення відповідно до швидкоплинних вимог часу, а з іншого - необхідність збереження національної своєрідності освіти, яка повинна формувати не лише «громадянина світу», а й національно свідому людину, що забезпечуватиме зростання власної держави, народу. Утвердження гувернерства в системі освіти України ставить цілу низку важливих завдань, які слід вирішити найближчим часом. Перш за все, необхідно низкою державних законодавчих актів визначити статус, права й обов'язки гувернерів, можливості отримати категорії та звання відповідно до розловсюдженої практики атестації педагогічних кадрів, пільги, вирішити проблеми визначення педагогічного чи загального стажу роботи, можливості державного контролю за їх діяльністю, пенсійне забезпечення, підвищення кваліфікації тощо.

Список використаних джерел:

1. Ганичева, А. Н. Подготовка воспитателя-гувернера в системе среднего профессионального педагогического образования [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / А. Н. Ганичева. - М., 1996. - 160 с.
2. Зверева, О. Л. Семейная педагогика и домашнее воспитание [Текст] / О. Л. Зверева, А. Н. Ганичева. - М. : Академия, 2000. - 158 с.
3. Ковалевська Н. В. Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи у сім'ях [Текст] : дис. канд. пед. наук : 37.018.1:378 (73) / Н. В. Ковалевська. - К., 2011. - 236 с.
4. Марченко, С. Е. Социокультурные аспекты становления гувернерства в условиях вариативного образования в современной России [Текст] : дис. канд. социол. наук : 22.00.06 / С. Е. Марченко. - Ростов-на-Дону, 2003. - 138 с.
5. Нові форми здобуття дошкільної освіти [Текст] / [автор-упоряд. Л. А. Грицюк, М. І. Каратаєва]. - Тернопіль : Мандрівець, 2005. - 256 с.
6. Савушкина, Е. В. Введение в специальность «Гувернер» [Текст] : метод. пособие / Е. В. Савушкина. - Рязань, 1999. - 23 с.
7. Сарапулова, Е. Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера [Текст] / Е. Г. Сарапулова. - К. : МАУП, 2003. - 264 с.
8. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників [Текст] / за заг. ред. А. Й. Капської. - К. : УДЦССМ, 2000. - 260 с.
9. Тимохина, Т. В. Содержание и методика образовательной деятельности гувернера с детьми дошкольного возраста [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. В. Тимохина. - М., 2005. - 246 с.

Transliteration of References:

1. Hanycheva, A. N. Podgotovka vospitatelya-huvernera v sisteme sredneho pfcyssional'noho pedahohycheskoho obrazovanyya [Tekst] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.01 / A. N. Hanycheva. - M., 1996. - 160 p.
2. Zvereva, O. L. Semeynaya pedahohyka y domashnee vospytariye [Tekst] / O. L. Zvereva, A. N. Hanycheva. - M. : Akademyya, 2000. - 158 p.
3. Kovalevs'ka N V. Profesiyna pidhotovka studentiv fakul'tetiv doshkil'noyi pedahohiky do roboty u sim'yakh [Tekst] : dys. kand. ped. nauk : 37.018.1:378 (73) / N. V. Kovalevs'ka. - K., 2011. - 236 p.
4. Marchenko, S. E. Sotsyokul'turnye aspekty stanovleniya huvernerstva v uslovyakh varyativnoho obrazovanyya v sovremennoy Rossyy [Tekst] : dys. kand. sotsyoloh. nauk : 22.00.06 / S. E. Marchenko. - Rostov-na-Donu, 2003. - 138 p.
5. Novi formy zdobuttya doshkil'noyi osvity [Tekst] / [avtor-uporyad. L. A. Hrytsyuk, M. I. Karatayeva]. - Ternopil' : Mandrivets', 2005. - 256 p.
6. Savushkyna, E. V. Vvedenye v spetsyal'nost' «Huverner» [Tekst] : metod. posobye / E. V. Savushkyna. - Ryazan', 1999. - 23 p.
7. Sarapuiova, Ye. H. Psykholoho-pedahohichni osnovy navchal'no-vykhovnoyi diyal'nosti huvernera [Tekst] / Ye. H. Sarapuiova. - K. : MAUP, 2003. - 264 p.
8. Slovnyk-dovidnyk dlya sotsial'nykh pedahohiv ta sotsial'nykh pratsivnykiv [Tekst] / za zah. red. A. Y. Kaps'koyi. - K. : UDTsSSM, 2000. - 260 p.
9. Tymokhyna, T. V. Soderzhanye y metodyka obrazovatel'noy deyatel'nosti huvernera s det'my doshkol'noho vozrasta [Tekst] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.01 / T. V. Tymokhyna. - M., 2005. - 246 p.

Role and Place of Huvernerstvo as of Individual Training and Education of Children in Modern Educational Space

SOTSENKO Y.Y.
aspirant,
Kherson Reigning University,
Kherson, Ukraine
E-mail: afanyulia@yandex.ru